

Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*) H1042

1. Status

Habitatrichtlijn Bijlage II (inwerkingtreding 1994)

2. Kenschets

Beschrijving: De gevlekte witsnuitlibel is vergeleken met andere witsnuitlibellen relatief fors gebouwd. Het mannetje is onmiskenbaar door de grote gele vlek op het zevende segment; het vrouwtje is te herkennen aan de grote vlekken op het achterlijf. De gevlekte witsnuitlibel vliegt tussen begin mei en eind juli. De larven leven in ondiep water met veel waterplanten waar ze twee jaar verblijven. De mannetjes bezetten een territorium dat ze verdedigen vanaf een uitkijkpost die ze veelvuldig opzoeken. Na de paring begint het vrouwtje meestal direct met het afzetten van de eieren. Vaak wordt ze daarbij begeleid door het mannetje. Soms verlaat ze echter het water om aan andere mannetjes te ontkomen en keert ze terug als de dichtheid van de mannetjes kleiner is.

De gevlekte witsnuitlibel is een kenmerkende libel van ongestoorde verlandende laagveenmoerassen. Op de zandgronden komen kleine populaties voor in gebufferde, rijk begroeide vennen en plassen. In sommige jaren kunnen zwervers van de soort 'invasie-achtig' in Nederland voorkomen.

Relatief belang binnen Europa: groot

Het areaal van de gevlekte witsnuitlibel reikt van West-Europa in het westen tot Siberië en Mongolië in het oosten. In Europa is de gevlekte witsnuitlibel voornamelijk beperkt tot de continentale en boreale regio. In de Atlantische regio zijn verbrokkelde populaties bekend uit Denemarken, het noorden van Duitsland, Nederland en Frankrijk. De situatie verder oostwaarts is niet helemaal duidelijk. De dichtstbijzijnde vindplaatsen met hoge dichtheden liggen in de Vogezen, Oost-Duitsland en aan de voet van de Alpen. Het aandeel van Nederland in de totale Europese populatie is vermoedelijk niet groot, maar door enkele grote populaties is ons aandeel wel van betekenis. Vermoedelijk omvat het Nederlandse aandeel tussen de 1 en 5%. Ditzelfde geldt voor de Europese unie. Binnen de Atlantische regio liggen de grootste populaties van deze soort (relatief geïsoleerd) in Nederland (nauwelijks populaties aanwezig in België en aangrenzend Duitsland en Denemarken; ontbrekend in Engeland en zeldzaam in westelijk Frankrijk). Het aandeel van de Nederlandse populaties in de Atlantische regio is waarschijnlijk aanzienlijk en kan worden geschat op minstens circa 25-50%.

3. Bijdrage van gebieden

Huidige verspreiding en voorkomen binnen Nederland: Het zwaartepunt van de verspreiding van deze soort ligt in de grote moerasgebieden in noordwest-Overijssel (Wieden en Weerribben). Verder komt de gevlekte witsnuitlibel verspreid voor in het Vechtplassengebied. Vroeger kwam de gevlekte witsnuitlibel ook voor op de zandgronden van oostelijk en zuidelijk Nederland en ook in de duinen zijn tot in de jaren zestig van de vorige eeuw omvangrijke populaties van de gevlekte witsnuitlibel aanwezig geweest. Tegenwoordig bevinden zich in deze regio's slechts enkele kleine en meestal tijdelijke populaties. Een uitzondering hierop vormt het Lonnekermeer in Overijssel waar zich een van de grootste populaties van Nederland bevindt.

Verspreidingskaart gevlekte witsnuitlibel.

Huidig voorkomen en Natura 2000: In totaal 50% van de gevlekte witsnuitlibel komt voor in de Natura 2000 gebieden Weerribben (034), Wieden (035) en Lonnekermeer (051). Voor een aantal Natura 2000 gebieden waar de soort momenteel nog niet voorkomt is de gevlekte witsnuitlibel opgenomen als complementair doel.

Nr	Natura 2000 gebied	Bijdrage
34	Weerribben	>15%
35	Wieden	>15%
51	Lonnekermeer	>15%
95	Oostelijke Vechtplassen	2-15%
18	Rottige Meenthe & Brandemeer	<2%
57	Veluwe	<2%
59	Teeselinkven	<2%
87	Noordhollands Duinreservaat	<2%
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	<2%

Relatieve bijdrage gevlekte witsnuitlibel in Natura 2000 gebieden

4. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: Tussen 1900 en 1950 had de gevlekte witsnuitlibel een behoorlijk ruime verspreiding in Nederland. Waarschijnlijk onderschat men de omvang en de verspreiding van de populatie voor die periode, omdat op de verspreidingskaart alleen de waarnemingen zijn weergegeven waar bewijs van voorhanden is en de onderzoeks- en waarnemersintensiteit in vroeger dagen een stuk geringer waren dan tegenwoordig (mogelijk vooral gering in de grote laagveenmoerassen). De populatie in Nederland moet toen bestaan hebben uit enkele tientallen locaties met wellicht in totaal tienduizend dieren per jaar. Het kaartje met waarnemingen tussen 1990 en 1994 steekt hier dan ook schril bij af. Ook hierop zijn alleen waarnemingen weergegeven waar bewijs van voorhanden is. Het kaartje moet dan ook als onvolledig worden beschouwd en de precieze verspreiding in deze periode is niet te geven. Onbevestigde waarnemingen komen echter ook uit de grote laagveengebieden (Wieden, Weerribben en de Oostelijke Vechtplassen) en van het Lonnekermeer. Op basis van de verspreidingsgegevens kan in ieder geval geconcludeerd worden dat de gevlekte witsnuitlibel in Nederland zeldzamer is geworden. Sinds 1998 wordt de soort geteld met behulp van vrijwilligers in het Landelijk Meetnet Libellen. In dit meetnet vertoont de gevlekte witsnuitlibel een voortdurende (significante) sterk negatieve trend. Toch heeft de soort tegenwoordig weer op een aantal locaties duurzame populaties.

Waarnemingen van de gevlekte witsnuitlibel waarvan bewijs voorhanden is in de periode 1900 tot 1950 (links) en van 1990 tot 1994 (rechts). De waarnemingen links zijn op uurhokniveau, de waarnemingen rechts op kilometerhokniveau.

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse populaties in West-Europa liggen relatief geïsoleerd waardoor de kans op regelmatige en structurele toestroom van immigranten van buitenaf niet groot is. Wel is de kwaliteit van de huidige grote leefgebieden in Nederland (laagveengebieden en het Lonnekermeer) waarschijnlijk goed en voldoende hoog op dit moment. Als die gebieden niet worden aangetast is het vooruitzicht in deze gebieden mogelijk dan ook gunstig. Voor populaties op de zandgronden (buiten het Lonnekermeer) zijn de vooruitzichten echter minder rooskleurig.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: zeer ongunstig

Het huidige verspreidingsgebied van de gevlekte witsnuitlibel is sterk ingekrompen en de huidige trend laat een neergaande lijn zien. Het aantal gebieden met gevlekte witsnuitlibellen is veel lager dan de gunstige referentie.

Beoordelingsaspect populatie: zeer ongunstig

Vroeger waren er grote en stabiele populaties in het hele land aanwezig, ook in de duingebieden en op de hogere zandgronden. De populatie is in de jaren 1990 – 1994 sterk afgenomen, vermoedelijk was de gevlekte witsnuitlibel toen in ons land alleen nog aanwezig in de laagveengebieden. De landelijke aantallen lijken nog steeds af te nemen. Het aantal individuen is veel lager dan de gunstige referentie.

Beoordelingsaspect leefgebied: matig ongunstig

Duurzame populaties van de gevlekte witsnuitlibel zijn nog aanwezig in de laagveengebieden en op het Lonnekermeer. De kwaliteit van het leefgebied is daar waarschijnlijk in orde zodat het op lange termijn voortbestaan van de soort mogelijk is.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: matig ongunstig

De verspreiding van de soort is inmiddels goed bekend. Er zijn enkele grote en belangrijke populaties in de laagveengebieden en op het Lonnekermeer. Van de overige vroeger aanwezige populaties is weinig tot niets meer over. Het perspectief voor de huidige grote populaties lijkt niet ongunstig. Op korte termijn (2001 tot 2005) zijn in het beschermingsplan dagvlinders en libellen van laagveenmoerassen de volgende doelstellingen geformuleerd: handhaven van de aantallen en vliegplaatsen van de gevlekte witsnuitlibel. Op de middellange termijn (2005 tot 2015) wordt een toename van de aantallen en de oppervlakte leefgebied nagestreefd. Verder wordt de ontwikkeling van nieuw potentieel leefgebied als streefdoel vastgesteld. Dit kan worden bereikt als op korte termijn gestart wordt met de ontwikkeling van jonge verlandingsstadia (op vrij grote schaal), door het graven van petgaten en pluggen van verzuurde hooilanden en het kappen van bos. Door dit te combineren met veranderingen in het waterpeilbeheer zodat in droge

zomermaanden geen gebiedsvreemd water meer moet worden ingelaten ontstaan gunstige omstandigheden voor jonge verlandingsstadia én de gevlekte witsnuitlibel.

Definitie gunstige staat van instandhouding: Om de streefwaarde van 25 levensvatbare populaties van de gevlekte witsnuitlibel met in totaal 25.000 exemplaren te halen, is een uitbreiding en versterking nodig in de laagveengebieden van zowel noordelijk als westelijk Nederland. Bovendien is vestiging nodig op de zandgronden en in de duinen. Dit is te bereiken door op de zandgronden voldoende gebufferde vennen te scheppen met een goede waterkwaliteit en een rijke ongestoorde verlandingsvegetatie. In de laagveengebieden is herstel van populaties mogelijk door nieuwe verlandingsstadia ruimte te geven via het graven van nieuwe petgaten en instelling van een peilbeheer dat rekening houdt met de gevlekte witsnuitlibel.

Oordeel: zeer ongunstig

Staat van instandhouding		
Aspect	1994	2004
Verspreiding	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Populatie	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Leefgebied	zeer ongunstig	matig ongunstig
Toekomst	zeer ongunstig	matig ongunstig
Totaal	zeer ongunstig	zeer ongunstig

5. Bronnen

Groot, T. de (2002) Gevlekte witsnuitlibel. In: Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie. De Nederlandse Libellen (Odonata). Nederlandse Fauna deel 4. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Ketelaar, R., Groenendijk, D., Veling, K. & Kalkman, V. (2001) Beschermingsplan dagvlinders en libellen van moerassen: basisdocument voor het Soortbeschermingsplan. Rapportnummer 2001.40. De Vlinderstichting, Wageningen & EIS-Nederland, Leiden.

Van Swaay, C.A.M. & Groenendijk, D. (2004) Vlinders en libellen onder de meetlat: jaarverslag 2003. Rapport VS2004.011, De Vlinderstichting, Wageningen.

Wasscher, M., Stroo, A., & Dingemanse, N. (1995) Verspreidingsgegevens van de Nederlandse libellen. Stichting European Invertebrate Survey – Nederland.

Wasscher, M., Keijl, G.O. & van Ommering, G. (1998) Bedreigde en kwetsbare libellen in Nederland. Toelichting op de Rode Lijst. IKC-Natuurbeheer, Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Wageningen.